

Puhe lukuvuoden avajaisissa 5.9.2022, rehtori Sari Lindblom

Hyvät yliopistolaiset ja yliopiston ystävät, ärade festpublik, honoured guests,

Eurooppa on ollut viime vuodet myllerryksessä.

2010-lukua ja sitä seurannutta paria viime vuotta on kutsuttu jopa Euroopan kriisien vuosikymmeneksi. Vuosikymmenen alun taloudellisten mullistusten jälkeen Eurooppaa koettelivat muun muassa niin kutsuttu pakolaiskriisi, Brexit sekä Unkarin ja Puolan huolestuttava oikeusvaltiokehitys. Euroopan yhtenäisyyttä ovat uhanneet myös maailmanlaajuinen koronapandemia sekä Venäjän hyökkäys Ukrainaan.

Kriisit koettelevat aina yhteisön ydintä: arvoja ja identiteettiä.

Eurooppalainen identiteetti nojaa yhteiseen arvopohjaan ja historiaan. Yhteisiä arvojamme ovat niin kaikille yhtäläiset ihmisoikeudet kuin valtioiden oikeus itsemääräämiseen. Eurooppalaista kulttuuria kuvaa myös historiatietoisuus, jossa korostuu menneisyyden tapahtumien kriittinen reflektio. Meihin on iskostunut ajatus, että viime vuosisadan maailmansodat eivät saa toistua.

Ymmärrys historiastamme ohjaa meitä toimimaan tulevaisuuden rakentamiseksi. Tulevaisuutta voi rakentaa parhaiten, kun tiedostaa, millaiselle pohjalle sen tekee. Tarvitsemme tutkittua tietoa oikeiden ratkaisuiden tekemiseksi. Tarvitsemme myös uskon siihen, että voimme teoillamme vaikuttaa omaan elämäämme, ympäristöömme ja yhteiskuntaamme.

Hyvät yliopistolaiset,

Epävarmuuden ja murrosten keskellä yliopistoilla on keskeinen tehtävä toivon tuojina. Yliopistoissa on vuosisatojen ajan sitkeästi jatkettu työtä yhteiskuntien hyväksi niin sotien, poliittisten kiistojen, kulkutautien kuin monien muiden yhteisöjamme koettelevien kriisien keskellä. Meillä on käytössämme tutkitun tiedon voima, jonka avulla voimme vaikuttaa tulevaisuuden suuntaan. Ratkaisumme on sivistys.

Sivistys on sekä yliopistomme arvo että tehtävä. Yhtenä neljästä arvostamme se on eettinen omatuntonne, joka ohjaa meitä oikeaan ja tuo meille jatkuvuutta sekä avarakatseisuutta.

Sivistys on kulttuurin ja historian ymmärrystä – ja empatiaa. Jotta voimme ymmärtää ja tutkia poliittisten järjestelmien kestävyttä, eri kulttuureita tai ilmastokriisiä, me tarvitsemme kykyä asettua toisen asemaan.

Sivistys tehtävänäämme vaatii meiltä aktiivista toimintaa. Uusi tutkittu tieto muokkaa maailmankuvamme ja siksi sivistyskin elää ajassa. Sivistys on tieto- ja taitovaranto, jonka pohjalta osaamme toimia ja ratkaista ongelmia.

Kartutamme sivistysvarantoa kouluttamalla tulevia maailman muuttajia. Sivistys on jatkuvaa oppimista ja oman osaamisen kehittämistä läpi elämän. Tarjoamme näihin mahdollisuuden niin ensimmäistä korkeakoulututkintoon suorittavalle opiskelijalle, akateemisella urallaan etenevälle väitöskirjatutkijalle kuin työelämän tarpeisiin osaamistaan päivittävälle alanvaihtajalle.

Tänä lukuvuonna vietämme Helsingin yliopistossa opettajuuden teemavuotta. Tutkimukseen perustuva opetus on yksi yliopiston kolmesta perustehtävästäämme. Juuri nyt elämme pandemian vauhdittamaa opetuksen murrosaikaa. Teemavuoden aikana nostetaan esiin lukuisissa tapahtumissa ja keskusteluissa keskeisiä pedagogisia innovaatiota ja pohditaan sitä, millaista opettajuutta ja opiskelukäytäntöjä nyt halutaan ja tarvitaan.

Teemavuosi on myös opetuksen juhluvuosi. Suomessa ja kansainvälisesti ainutlaatuinen huippuopettajiemme verkosto Opettajien Akatemia täyttää 10 vuotta. Opetuksen ja oppimisen laatua sekä kollegiaalista tukea vahvistava verkosto on merkittävä sivistyksen puolestapuhuja. Tätä merkkipaalua on syytä juhlia koko yhteisön voimin.

Hyvät kuulijat,

Kipinä jatkuvaan oppimiseen ja sivistyksen syventämiseen syntyy uteliaisuudesta. Uteliaisuus johdattaa meidät yhtä lailla etsimään yhä tarkempia kuvia avaruusteleskoopilla maailmankaikkeuden syvyyksistä kuin kehittämään älypotkupukua lapsen motorisen kehityksen tutkimukseen. Kun tutkijamme tekevät työtä kaupunkien ilmanlaadun parantamiseksi tai etsivät kestäviä ruoantuotannon tapoja, on uteliaisuuteen pohjautuva sivistys aktiivisessa käytössä.

Innostus löytää ja kehittää uutta on enemmän kuin hetken oivalluksia. Katsomme vuosien ja vuosikymmenien päähän ratkaistessamme globaaleja haasteita tieteen avulla. Yksi pitkäjänteisen työn tuloksena syntynyt maailmaa muuttava osaamisen ja toiminnan keskittymä on Oikeusvaltiokeskus. Se on toiminut Helsingin yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan yhteydessä vuodesta 2021.

Oikeusvaltiokeskus saattaa Suomessa olevan oikeusvaltiokysymyksiin liittyvän osaamisen sitä tarvitsevien ulkomaisten toimijoiden käyttöön. Oikeusvaltio-osaamisemme pohja on suomalaisissa kokemuksissa niin sisällissodasta kuin poliittista järjestelmäämme koetelleesta suomettumisen hetkistä. Näistä ajoista on otettu opiksi. Alan huippulaatuinen osaamisemme on demokratian turvana globaalisti, kun ratkotaan olennaisia kysymyksiä ihmisten tasavertaisuudesta lain edessä. Oikeusvaltiokeskus tekee työtä sen eteen, että vapaus, vakaus ja vauraus kestävällä tavalla tulevat mahdollisiksi kaikille ihmisille.

Pitkäjänteisyyttä ja tulevaisuudenuskoa vaatii myös työ ilmastonmuutoksen ja luontokadon ratkaisemiseksi. Yliopistomme tavoitteena on olla vuonna 2030 kansainvälisesti tunnettu ja houkutteleva monialainen kestävyystutkimuksen ja -opetuksen keskittymä. Jatkamme kesällä menehtyneen entisen rehtorimme Jari Niemelän työtä kestävyysaasteiden ratkaisemiseksi ja paneudumme kestävyysteemaan muun muassa myöhemmin syksyllä järjestettävässä Jari Niemelän muistoseminaarissa.

Sivistys toimintana on myös yhteiskunnallista vaikuttamista. Se on oman tutkimuksen esille tuomista yhteiskunnallisessa keskustelussa, päättäjyhteistyötä ja tieteen puolesta puhumista. Lukuisat tutkijamme ovat olleet jatkuvasti käytettävissä avaamassa niin pandemian, Brexitin kuin Ukrainan sodan taustoja kansalaisille ja päätöksentekijöille. Tämä tärkeä työ näkyy päivittäin mediassa. Se on myös olennainen perusta sille, että yhteiskunnalliset päättäjät voivat pohjata päätöksensä tutkittuun tietoon.

Arvoisat kuulijat,

Sivistys on ainoa uusiutuva luonnonvara, joka on täysin omissa käsissämme. Se kukoistaa, jos vaalimme sitä määrätietoisesti. Meidän täytyy pitää huolta korkealaatuisesta tutkimuksesta ja siihen pohjautuvasta koulutuksesta.

Suomi tarvitsee lisää korkeakoulutettuja osaajia. Korkeakoulujen aloituspaikkojen lukumäärää erityisesti Uudenmaan korkeakouluissa on lisättävä ja lisäykseen on osoitettava tarvittava rahoitus. Osaamistason nostaminen edellyttää koulutusresurssien vahvistamista pitkäjänteisesti. Tarvitsemme systemaattista lähestymistapaa ja pitkän aikavälin rahoitusohjelman, jotta saavutamme nuorten ikäluokkien yli 50 % korkeakoulutusasteen. Näin varmistamme Suomen kilpailukyvyn ja menestyksen tulevaisuudessa.

Hyvin ennakoitu yliopistorahoitus varmistaa tutkimuksen vapauden ja vaikuttavuuden ja vahvistaa yliopistojen autonomiaa. Kun kotimainen rahoitusperusta on pitkäjänteisesti kunnossa, olemme myös houkuttelevampi kohde kansainväliselle tutkimusrahoitukselle. Yliopistoindeksi on näin aikoina meille erityisen tärkeä ja siitä on pidettävä kiinni.

Kotimaisia voimavaroja on kohdennettava järkevästi, jotta varmistamme menestyksemme eurooppalaisissa rahoitushauissa ja pystymme houkuttelemaan kansainvälisiä osaajia. Kun tieteen rahoitusta suunnataan laadun perusteella, tuetaan määrätietoisesti tieteellisesti vahvoja yksiköitä niiden kilpailussa kansainvälisillä tiedekentillä. Tiedepolitiikan tavoitteiden tulee näkyä myös Suomen aktiivisempänä osallistumisena Euroopan unionin tutkimuspolitiikan laadintaan sekä tutkimus- ja koulutusalueiden kehittämiseen.

Sivistyksen vaaliminen voi synnyttää yhteiskunnallista tai taloudellista hyötyä. Yliopistojen omat yrityshautomot ja tutkimukseen pohjautuvien innovaatioiden kaupallistamistoimet sekä kumppanuudet yritysten kanssa ovat tärkeä linkki korkeakoulutettujen osaajien koko potentiaalin saamiseksi yhteiskunnan käyttöön. Niitä resursoimalla voimme toimia uusien innovaatioiden ja tutkimuslähtöisen liiketoiminnan vauhdittajina ja synnyttää kaupallistamisen, innovoinnin ja yrittäjyyden osaamista aivan uusille aloille.

Hyvät yliopiston ystävät,

Ennakoitavuus ja pitkäjänteisyys tiede- ja koulutuspolitiikassa ovat takeita sille, että pystymme kantamaan vastuamme eurooppalaisen osaamisen kehittämisestä.

Euroopan unioni perustuu rauhan ja yhteistyön rakentamiselle, ja eurooppalainen yliopistoyhteistyö on tiivistynyt jo pitkään. Yksi laajimmista hankkeista on UNA Europa – allianssi, jossa mukana on myös Helsingin yliopisto. Allianssin tavoitteena on kehittää yhteinen tulevaisuuden eurooppalainen yliopisto. Sen muodostavat yksitoista johtavaa eurooppalaisyliopistoa, joissa on puoli miljoonaa opiskelijaa ja henkilöstöä lähes 100 000.

Tuorein tutkimustieto on Una Europan verkko-opintojen kautta miljoonien saatavilla. Kun etsimme yhdessä ratkaisuja yhteisiin haasteisiin, emme ole toisiamme vastaan vaan yhteistä tulevaisuutta rakentamassa. Yhteistyöllä on maailmaa muuttava voima ja sivistys puhuu rauhan puolesta.

Tahto rajoja ylittävään yhteistyöhön lähtee meistä itsestämme. Monia yhteisömme jäseniä on tänä keväänä koskettanut syvästi Venäjän hyökkäys Ukrainaan. Tämän johdosta heräsi valtava

auttamisenhalu ja käynnistimme nopeasti varainhankintakampanjan ukrainalaisten tutkijoiden ja opiskelijoiden tukemiseksi. Sen tuotoilla on voitu jakaa muun muassa stipendejä opiskelijoille, jotka ovat rahoituksen turvin päässeet jatkamaan kotimaassaan keskeytyneitä opintojaan Helsingin yliopistossa.

Yhä jatkuvan keräyksen lähtökohtana on vaalia kansainvälisen tiedeyhteisömme akateemista vapautta ja mahdollistaa sodan uhkaama tutkimus, opetus ja opiskelu. Olemme saaneet tähän mennessä 64 000 euroa lahjoituksia niin yliopistolaisilta kuin säätiöiltä, yrityksiltä ja yliopiston ystäviltäkin. On upeaa nähdä, miten tukijamme jakavat uskomme maailman muuttamisen mahdollisuuteen. Yliopistomme visio "tieteen voimalla – maailman parhaaksi" tulee todeksi yhteisen toiminnan myötä. Me rakennamme siltoja sivistyksen avulla.

Arvoisa juhlaväki,

Elämän epävarmuus on näyttäytynyt meille viime vuosina uudessa laajuudessa. Samaan aikaan, kun elämme ihmiskunnan ratkaisunhetkiä ilmastonmuutoksen suhteen, lähialueillamme käydään sotaa ja meitä on koetellut maailmanlaajuinen pandemia. Vaikutukset näkyvät niin yhteiskunnan tasolla kuin yksittäisen ihmisen elämässä.

Tarvitsemme sydämen sivistystä nyt enemmän kuin aikoihin. Sivistys on sekä pääomaa että tekoja, joita meistä jokainen voi tehdä maailman parhaaksi. Meidän yliopistolaisten ja yliopiston keino luoda tulevaisuudenuskoa ja vähentää epävarmuutta ovat tutkitun tiedon tarjoamat vastaukset ja se, että me toimimme tuon tutkitun tiedon pohjalta joka päivä.

Helsingin yliopistossa on yli 40 000 opiskelijaa ja henkilökunnan jäsentä. Lisäksi alumnyhteisöömme kuuluu yli 200 000 alumnia. Yhdessä me olemme valtava voima vaikuttamassa sivistyksen puolesta.

Toivon kaikille yliopistoyhteisömme jäsenille intoa, toivoa ja oivalluksen hetkiä tulevaan vuoteen.

Hyvää uutta lukuvuotta!